

О НЕКИМ ФОНЕТСКИМ КАРАКТЕРИСТИКАМА СРПСКИХ ГОВОРА У РУМУНИЈИ (СВИНИЦА)

У раду су представљене неке основне фонетске особине српских говора у Румунији у продукцији говорника пореклом из Свинице: сагледане су црте из домена вокализма (инвентар и дистрибуција), вокалске групе, полугласник, слоготворно л (*л*), слоготворно р (*р*), финално л, као и поједине одлике из домена консонантизма. На основу теренских истраживања која су обављена у септембру 2022. године, у оквиру пројекта *Истраживање културе и историје Срба у Румунији* који се одвија у оквиру Центра за научна истраживања и културу Срба у Румунији, који финансира Савез Срба у Румунији, анализиран је прикупљени материјал, те су у раду описане и поткрепљене примерима карактеристичне фонетске црте овог говора, како би се он могао сагледати у ширем контексту осталих говора на подручју Румуније и Србије.

Кључне речи: фонетске особине, српски језик, Свиница, Дунавска клисура, Румунија.

1. Увод

1.1. Фонетске одлике у српским дијалектима на подручју и Србије и Румуније већ деценијама привлаче пажњу наших и страних лингвиста који детаљним анализама материјала, пре свега сакупљеног теренским истраживањима, дају значајан допринос српској лингвистици и дијалектологији. Многе црте из фонетског система представљају важан и кључан фактор приликом описа и класификације говора и на основу њих се може говорити о (не)припадности појединих говора конкретним дијалекатским областима.

1.2. Проучавања српских говора на подручју Румуније започињу на измаку XIX века, да би се наставила и у наредним деценијама и обележила пе-

¹ nina.sudimac@filfak.ni.ac.rs

² Рад је настао у оквиру пројекта *Истраживање културе и историје Срба у Румунији*, који се одвија под окриљем Центра за научна истраживања и културу Срба у Румунији при Савезу Срба у Румунији, као и у оквиру пројекта *Динамика структура савременог српског језика* (бр. 178014) који у целини финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

ридод XX, а сада и XXI века, захваљујући жељи и вољи лингвиста са обеју страна, а посебно иницијативи проф. др Михаја Радана да се оформи пројекат *Истраживања културе и историје Срба у Румунији* у оквиру Центра за научна истраживања и културу Срба у Румунији, који финансира Савез Срба у Румунији. Као продукт рада на овом пројекту настао је низ плодотворних и значајних публикација – највећи број објављен је у часопису *Исходшта*, у којима је аналитички и темељно описан већи део српских говора у Румунији. У раду *Степен проучености фонетских и прозодијских особина српских говора у Румунији* (Лончар Раичевић–Судимац 2022) представљени су резултати досадашње испитаности фонетских и прозодијских особина српских говора у Румунији: показано је докле се стигло, шта је преостало, а указано је и на важност и потребу да се сви појединачни радови синтетички у студију монографског типа (Лончар Раичевић–Судимац 2022: 105). С тим у вези, и овај рад представља својеврстан допринос српској фонетици, али и дијалектологији – у њему су представљене неке од значајнијих фонетских црта забележених у продукцији говорника из села Свиница.

1.3. Место Свиница налази се на левој обали Дунава, подручју које је у литератури описано као Банатска³ (Дунавска клисура) и које је већински насељено српским⁴ живљем (Бугарски–Степанов 2008, Степанов 2006а). Свиница је насеље и седиште истоимене општине у југозападном делу Румуније – округ Мехединци и има близу хиљаду становника. Само насеље удаљено је од Оршаве нешто мање од 50 километара, а од Старе Молдаве 46 километара.

1.3.1. Свинички и карашевски говори у досадашњој дијалектолошкој литератури класификовани су као говори призренско-тимочког дијалекта⁵ на тлу Румуније. Они су веома дуго у сфери интересовања српских и румунских лингвиста, а њима су посвећене и две монографије.

Главне црте говора Свинице дате су у монографији Милета Томића – *Говор Свиничана*, објављеној 1984. године у *Српском дијалектолошком зборнику* (XXX). Истоимени аутор све *клисурске говоре или српске* подводи под косовско-ресавски дијалекат, осим говора Свиничана за који каже да је архаичан, али да је присутан утицај књижевног језика што се одгледа у смањивању анализације.

³ О насељености Баната словенским становништвом које је у културолошкој и лингвистичкој литератури познато као *најстарији словенски слој* видети код М. Радана (2014).

⁴ Томић наводи да ни сами становници нису сигурни у своју припадност, о чему сведочи забележена реченица: „Што смо ми, Србље, Булгари, Македонци, Крашоване? Нитко не вреви како ми” (Томић 1984: 12–13).

⁵ Конкретније, списак места призренско-тимочке дијалекатске зоне обухвата пет српских пунктова у румунском делу Баната – Свиница припада свиничком говору, а Равник, Јабалче, Водник и Карашево – карашевском говору.

Монографија Михаја Радана *Фонетика и фонологија карашевских говора данас* (2015)⁶ представља значајно и капитално дело у коме су фонетске и фонолошке одлике поменутих говора описане темељно, систематично и исцрпно. Од посебног значаја је ауторово запажање да се фонетске особине говора Карашева⁷ подударају са особинама српских дијалеката на простору југоисточне Србије, тачније да „основне фонетске особине њиховог фонолошког система упућују на несумњиво припадање заједници српских дијалеката западно од линије Белградчик – Берковица – Брезник – Радомир – Ћустендил.” (Радан 2015: 254–255). Павле Ивић, описујући карашевски и свинчки говор, запажа да су оба говора блиска са севернијим идиомима тимочко-лужничког дијалекта (Ивић 1988: 71), с тим да је процес балканизације у њима узео знатно мањег маха него што је случај у матици (Реметић 2018: 334).

Овај рад доноси поглед на карактеристичне фонетске одлике у говору Срба у Дунавској клисури, а настао је као резултат теренских истраживања обављених у периоду од 6. до 9. септембра 2022. године, спроведених у Свиници, у оквиру пројекта *Истраживање културе и историје Срба у Румунији* под руководством проф. др Михаја Радана. Циљ рада јесте да се описом једног сегмента свиничког говора да прилог проучавању фонетског система српских говора у Румунији, те да се одреди место истраженог ареала у светлу осталих српских дијалеката као и суседних описаних исељеничких говора. Грађа за рад темељи се на примерима ексцерпираним из аудио-материјала који чини 1230 минута (или 20 сати и 5 минута) снимљеног спонтаног говора на терену; овоме треба придодати и материјал из транскрибованих лексичких упитника о коларској, ратарској и виноградарској лексици. Овом приликом захваљујемо информаторима на љубазности и времену које су нам посветили и захваљујући којима је и настао овај рад – подаци су приказани у виду табеле (видети Табелу 1).

Табела 1: Социодемографски подаци о информаторима

Информатори	Пол	Година рођења	Место
Цвета Новак	женски	1941.	Свиница
Марија Тутулан Ветица	женски	1942.	Свиница
Лаура Брандуша	женски	/	Свиница
Светозар Јанкуловћ Зара	мушки	1940.	Свиница
Лазар Јеремић Ика	мушки	1949.	Свиница
Павел Филиповић	мушки	1942.	Свиница

Издвојене фонетске особине представљене су у другом делу рада, а свако навођење поткрепљено је и примерима⁸ који илуструју наведену осо-

⁶ Као и појединачни радови – Радан 1996, 2004, 2011.

⁷ Видети и радове Живојиновић 1907; Белић 1908; Petrovici 1935.

⁸ Примери се налазе у оригиналном облику, онакао како су их изговарали информатори,

бину и који су ексцерпирани из корпуса. У раду су анализирани поједини аспекти вокалног и консонантног система говора Свинице – уже, сагледане су вокалске јединице (инвентар и дистрибуција вокала; супституција вокала; покретни вокали), вокалске групе, контракција вокала, присуство полугласника, слоготворно л, слоготворно р, финално л, као још поједине одлике из домена консонантизма⁹ – нпр. чување групе *ч'р*. Све наведене фонетске црте анализирани су у другом поглављу рада, свака понаособ у виду кратког, посебног потпоглавља.

Добијени подаци упоређени су са суседним српским говорима на територији и Румуније и Србије, који су описани у литератури и у којима су приказане одлике консонантских система испитиваних зона: ту првенствено наводимо истраживања Павла Ивића, потом Жарка Бошњаковића, Михаја Радана, Милета Томића, Андреја Собољева, затим Софије Милорадовић, Драгане Радовановић, Гордане Драгин.

2. Фонетске црте

У овом поглављу приказаћемо неке од фонетских црта које су уочене у продукцији говорника пореклом из Свинице. Све црте биће приказане у виду засебних потпоглавља – јасно, систематично, са одређеним бројем примера који поткрепљују наведену појаву. Овде ћемо се пре свега осврнути на карактеристике из домена вокализма – о вокалима, полугласнику, филантном л, слоготворном л, слоготворном р итд., да бисмо се на крају дотакли и неких консонантских црта, јер је највећи део овог сегмента описан у засебном раду (Судимац 2023, у штампи).

2.1. Напомене о вокализму.

2.1.1. Вокали. У говору Свинице уочено је пет монофтонга који постоје и у стандардном српском језику – *а*, *е*, *и*, *о* и *у*, као и полугласник (*ə*), вокално *р* и вокално *л*. Дакле, имамо пет¹⁰ фонема + *р*, *л*.

а акценатовани су експираторним акцентом, иако су на терену уочени и други акценатски типови у продукцији говорника – питање акценатског система у говору Свиничана је сложено и захтева детаљну и темељну анализу.

⁹ Детаљан опис консонантног система у говору Свиничана дат је у раду *Особине консонантног система српских говора у Румунији (Свиница)* који је предат за штампу (Судимац 2023). У њему су описани инвентар и дистрибуција консонаната и консонантских група, као и артикулациона својства ових гласова, са посебним освртом на статус и природу африката, мекоћу фрикатива *ш* и *ж*, мекоћу сонанта *л* – тим налазима условљено је и бележење споменутих гласова у истраживању представљеном у овом раду.

¹⁰ Радан наводи да у карашевским говорима егзистира асиметрични вокалски систем који се састоји од шест вокалских фонема – као и *р*, *л*, напомињући да такав систем постоји још у

Вокале схематски можемо представити на следећи начин – помоћу вокалског троугла који се сусреће у традиционалним дијалектолошким и фонетским студијама:

и				у					
	е	ə	о		+	в,	д		
		а							

Сви вокали могу бити носиоци акцента и неакцентовани, а питање прозодијских јединица – а самим тим и укупан број вокалских фонема у зависности од супрасегменталног нивоа, питање је које захтева дубљу и детаљнију анализу у овим говорима. На основу слушне перцепције уочено је да се поред фреквентог експираторног акцента, у продукцији говорника са ових простора могу чути и друге акценатске јединице.

2.1.1.1. Вокал *а* јавља се у свим позицијама у речи – иницијална, медијална и финална: *арт^ије, ав^лија, так^а, пр^аска, ф^ала, зд^рава, л^оза, п^ушћа.*

2.1.1.2. Вокал *е* – присутан у свим позицијама: *ен^е, су^ђелнице, ор^еси, с^ећ[']е, п^ане, ц^оле, ћ[']ине се за ј^ело.*

2.1.1.3. Вокал *и* – јавља се на почетку, средини и крају речи: *исп^јнила, исп^јну, њ^ду, ћ[']изме, ко^ћ'ине, б^ил, вин^ограда, ф^мелија, ор^еси, оп^инци.*

2.1.1.4. Вокал *о* – бележимо га свуда у оквиру речи: *о['](в)де, о[']на, Бож[']ик['], в[']ода, звон['], Бос[']илка, мл[']ога.*

2.1.1.5. Вокал *у* – наведени примери сведоче о његовој стабилности у говору: *ун[']ук, б[']yse, бу[']елар, с[']ун[']ћ'оглед, л[']ук, звон['], н[']ему.*

Артикулација монофтонога у ексцерпираним примерима одговара артикулацији ових гласова у стандардном српском језику, с тиме да она може бити умерена – затворенија¹¹, поготову када се уочени вокали налазе у неакцентованој позицији, али и тада вокали чувају своју боју (не долази до редукације неакцентованих вокала до *шва*). Дакле, редукација не иде до губљења основних вокалских особина. Затвореност вокала се пре свега односи на вокале задњег реда [о, у], али и остале вокалске јединице могу имати нешто затворенији статус у одређеним, већ споменутиим позицијама.

Будућа истраживања биће окренута ка испитивањима акустичког квалитета вокала методама експерименталне фонетике, како би се прецизно и објективно – на основу вредности првих трију форманата (F1, F2, F3) и њи-

неким српским говорима на тлу Румуније – Рекаш, Банатска Црна Гора (2015: 142). Овакво стање бележи и Реметић, проучавајући говоре на подручју северозападне Србије (Реметић 1981); и говор Дражевца – околина Обреновца (Реметић, 1990).

¹¹ О затворености вокала у карашевским говорима писао је М. Радан (2015: 87–91).

овог односа, описао вокалски систем у испитиваном пункту, у продукцији говорника мушког и женског пола из Свинице. На тај начин употпуниће се и проширити дијалекатске и фонетске спознаје о вокалском систему српских говора ван граница Србије.

2.1.1.2. Супституција вокала. У неким примерима бележимо супституцију вокала која врло често у језику може бити последица аналогije, асимилације/дисимилације или неких нејезичких чинилаца; такође, наведене измене могу бити бити и морфолошке природе.

и>е: *кòсел 'и тра̀ву;*¹²

о>у: *крум̀пир;*

у>о: *фору̀на, ел 'ал 'а да се о̀да за ћ 'овѐка;*

и>е: *ућ 'инео; пре нѐке п̀ут; фамелѝја;*

е>а: *о̀дћ 'а дру̀га екѝта; смо ж̀сњ̀али;*

а>е: *ветрѐњеча, мѐтер, ш 'епка, ѝљеду;*

и>у: *ућ 'и́нул 'и;*

а>и: *опи́нци;*

и>у: *кост̀ум;*

е>и: *премѝстамо, кѝщ̀ље.*

2.1.1.3. Покретни вокали. У анализираном корпусу забележени су примери који сведоче о постојању покретних вокала, тј. који имају форму са вокалом у финалној позицији. Ова појава среће се код прилога.

з : е – Прилози *кад* и *сад* забележени су у облицима *ка̀де, са̀де.*

з : а : е – Прилог *отуд(а)* забележен је у варијанти *от̀уде.*

з : а – Прилог *напред* доследно има облик *на̀прѐда.*

з : а – Прилог *с̀ад* има и облик (ређе) *с̀ада.*

Прилог *одозго* забележен је у облику *оз̀гора.*

2.1.1.4. Вокалске групе у свиничком говору забележене су у одређеном броју примера, а настале су као последица различитих језичких механизма. Тако, разликујемо самогласничке групе које су:

а) настале испадањем сонанта *ј*:

АУ: *ме з̀на̀у, да ме да̀у у шко̀лу, о̀дма те про̀да̀у; ж 'ене ж 'ња̀у;*

ИИ: *чѝи;*

б) настале испадањем сонанта *в*:

АИ: *пра̀ил 'и;*

в) веома фреквентна вокалска група је АЕ: *два̀ес и двѐ го̀дине, пет̀на̀ес, један̀а̀ес, девет̀на̀ес, шес̀на̀ес, трин̀а̀ес го̀дине;*

¹² Примери се налазе у изворном облику; појединачни примери јасно говоре о појави коју тумачимо, док су примери који се налазе у синтагми или реченичном контексту – подвучени (због лакшег увида).

г) остало:

АО: *знао, дао* – наспрот примерима који паралелно егзистирају и сведоче о чувању финалног л: *знал', дал'*.

2.1.1.5. Контракција вокала.

Забележени примери сведоче о појави контракције вокала у медијалним вокалским групама. Ова појава није тако честа због чувања финалног л које није прешло у *о*, али је доследно забележена у одређеном броју примера.

-ео- > -о- : *ви́до, у́зо*;

-ао- > -о- : *ре́ко, иш'о, дош'о*;

Забележено је сажимање финалне вокалске групе ао- > -о- у примеру *ко*.

О сажимању вокала (сажимање два вокала *е*) у одричним облицима глагола *јесам* у презенту писали су Петровић (1935), Радан (2015), а у нашем материјалу забележили смо облике *не́сам, не́смо*; потом *не́мам, не́маиш'*, *не́ма*.

2.1.6. Забележен је облик *он је б'ил' ж'ењет* који сведочи о афези – испадању неакцентованог иницијалног *о* (уп. облик *ожењен*).¹³

2.1.2. Полугласник.

О гласовној и артикулационој природи и начину образовања полугласника у српском језику детаљно је писао Александар Белић (1999: 85–89), наводећи да се овај глас најбоље и најпрецизније изговара у позицији када је под акцентом (1999: 88). У дијалектима српског језика који чувају полугласник, он се – поред наведе позиције, може чути и у примерима у којима није под акцентом, с напоменом да је тада његова напрегнутост слабија.

У говору Свиничана¹⁴ забележили смо примере који говоре о постојању полугласника – који ћемо у примерима бележити *ə* без обзира на његову нијансу.

Примери сведоче о присуству полугласника који се налази под акцентом: *д'ан, л'ан, он'ј, т'анко, ов'аск, ов'ас, р'аж', п'ас, п'ањ, п'ање, ж'ам'ња, ру'ћ'ак, т'анко, т'анка, доб'ар*.

¹³ Наведене примере можемо сврстати у појаве са афезом, али не треба занемарити и морфолошки моменат.

¹⁴ Радан бележи полугласник у карашевским говорима и каже; „Рефлекси полугласника у овим говорима су веома значајни јер садрже драгоцене индикације о прошлости Карашевака и њихових говора. Тако, једна ригорозна научна анализа полугласова може суштински да допринесе, с једне стране, разјашњењу неких још увек спорних питања о пореклу Карашевака и њихових говора и, с друге стране, могла би донети нове податке о времену у којем се ова етничка група (или један њен део) настанила у Банату.” (Радан 2015: 103).

У примерима *лџж 'ица, тџџ'*, акценат није на полугласнику.

Забележен је и пример *сџга*, али смо га у продукцији појединих информатора бележили у облику *сџга*, где уочавамо вокал *e* уместо полугласника.

Примарни полугласник бележи се у већини горенаведених примера: *дџн, лџн, онџ, тџнко, овџск, овџс, рџж', пџњ, пџње, руџ'џк, тџнко*

Секундарни полугласник уочен је у облику *пџс* у значењу *пџс*, појас; такође, и у облику *добџр* присутан је секундарни полугласник (стсл. добрџ).

Облик *ж'џмња*¹⁵ у продукцији говорника јавља се и у варијанти *жџмња*: у првом примеру реч је о чувању примарног полугласника, у другом – о вокализацији,

2.1.3. Вокално л (л̣). Сачувано и живо вокално л је још једна од архаичних особина фонетског типа која се сусреће у говору Свиничана.

У говору Свиничана и данас се чува вокално л (*л̣*), уочено у придевима, глаголима, али и појединима именицама.

Следећи забележени примери илуструју наведену тврдњу: *ж'џт, испџнила, испџну, пџн, смџз, наџдџг.*

Честе су варијанте ових примера који сведоче о рефлексу финалног л > ал: *испџну, пџн.*

У ексцерпираној грађи проналазимо облик *јџболка* у коме је слоготворно л > ол.

Радан бежели да је вокално л сачувано у карашевким говорима, истичући да „Рефлекси самогласничког л̣ у КГ могу бити следећи: л̣, ^бл̣, ^вл̣, ^вл̣ и у. Треба споменути да је изговор гласа л̣ и његових варијанти, у свим КГ, доста недоследан (осцилантан, колебаљив). Тако, једну те исту реч чак иста особа може изговарати на више начина” (2015: 125).

2.1.4. Група *вџ > у у говору Свинице, а о томе сведоче и примери из наше грађе: *унџк, унџка, вџезу унџтра.*

Пример *вџезу* пак сведочи о чувању иницијалне групе *вџ*.

2.1.5. Сугласник р може имати силабичку функцију, а ексцерпирани примери сведоче да се оно може наћи у иницијалној и медијалној позицији у речима – најчешће између два консонанта у оквиру речи.¹⁶

Иницијална позиција: *рџџав, рџџаво.*

¹⁵ Облик се доводи у везу са глаголом *жети*.

¹⁶ Радан запажа да р̣ као носилац слога показује извесне разлике у карашевским говорима, те се тако разликују три групе: „а) Говори Карашева, Равника и Нермиџа, у којима је слабија тежња ка девокализацији р̣, дакле р̣ је у овим говорима најбоље заступљено, а понајвише у говору К: р̣, ^бр̣ (ређе ^вр̣, ^вр̣); б) Говори Лупака, Водника и Клокотича одликују се већом тежњом ка девокализацији р̣ и овде преовлађују примери са развијеним самогласником испред р̣ (^вр̣, ^вр̣, ^бр̣ (ређе р̣); в) Говор Јабалча има, у већини сличајева, лексеме у којима је вокално р̣ (р̣) консонантизовано – ^вр̣, и, само повремено, налазимо примере у којима је р̣ очувало статус носноца слога (^вр̣, ^бр̣, врло ретко р̣) (2015: 137).

Медијална позиција: *мр̑тав, пр̑ви, цр̑ква, ср̑це, ч'р̑н, ч'р̑на, Ср̑бин, свекр̑ву, свекр̑ва*¹⁷, *бр̑до, кр̑пе*.

Девокализација вокалног *р* бележи се у примеру *умр̑л'и, умр̑л'а, 'мр̑л'а, умр̑л', умр̑о од гл'ада*¹⁸; потом у примерима *ч'ервен, ч'ервена* (више у одељку 2.2.2).

2.2. О неким особинама у домену консонантизма.

2.2.1. Финално л на крају слога.

Финално *л*, по правилу, чува се у продукцији Свиничана¹⁹ у радном глаголском придеву – мушки род/једнина, како у пунозначним тако и у модалним глаголима; у придевима и именицама.

Примери са сачуваним финалним *л*: *бил', се ш'етал', умр̑л', носил', он је стал', му је ж'ал', имал', кољко сам радил', патил', могал', косил', узел', науч'ил', донесал', правил', кој купил' месо, отел'*.

Бележи се придев *гол'* – у значењу *го, без одеће*.

Именице *тол'* и *вол'* забележене су у овим облицима.

2.2.2. Неке архаичне консонантске групе.

У анализираном корпусу уочено је постојање консонантске групе *ч'р-*, о чему сведоче примери *ч'р̑н, ч'р̑на, ч'ервен, ч'ервена*, што сведочи о архаичности ових говора – за разлику од дијалеката на територији Србије у којима је *чр- > цр-*.

Прва два примера *ч'р̑н, ч'р̑на* јесу примери у којима група *ч'р-* садржи вокално *р* (*р̑*).

Насупрот њима, у другим двама примерима – *ч'ервен, ч'ервена*, између африкате *ч'* и сонанта *р* умеће се вокал *е*, а слоготворно *р* постаје неслоготворно. Овакво стање присутно је и у карашевским говорима (Радан 2015: 194).

2.2.3. Десоноризација (финалних) звучних консонаната.

Забележена је конструкција: *от старо време; кот свекр̑ву*.

Облик *овца* уочен је у неизмењеном облику.

¹⁷ У корпусу пронађен је и пример *свекрове* (облик у множини), где уочавамо проширење *-ов-* које можемо тумачити са морфолошког аспекта.

¹⁸ О десилабизацији у споменутим глаголским облицима пише и Марковић – описујући говор Запања, наводећи да ове облике можемо посматрати и у аналошком контексту према глаголу *почела* (2000: 43); видети и Трајковић 2016: 337.

¹⁹ Финално *л* није прешло у *о* ни у карашевским говорима (Радан 2015: 233).

3. Закључак.

У овоме раду описан је фонетски систем српских говора у Свиници: најпре су српски говори на простору Румуније сагледани из угла досадашњих истраживања (пре свега теренских), те су приказани методолошки основи према којима су описивани сегменти сагледани у спроведеном истраживању. Након тога, испитиване црте су дате систематично и прегледно, у виду засебних поглавља и потпоглавља, са довољним бројем примера који илуструју наведену особину. У том контексту, сагледан је вокалски систем, полугласник, вокално *л* (*л̥*), финално *л*, слоготворно *р* (*р̥*), као и поједине одлике из домена консонантизма. Поређења издвојених особина из домена фонетизма у свиничком говору са одговарајућим приликама у суседним говорима указују (а) и на одређена подударана, али (б) и на бројне специфичности које се везују за испитивани ареал.

Истраживање које је спроведено у септембру 2022. године, у месту Свиница, омогућило је да се ови говори сагледају из данашње перспективе и да се опишу на основу актуелног контекста и стања, а све захваљујући иницијативи и жељи проф. др Михаја Радана – али и истраживача и лингвиста који су одлазили на терен – да се оформи пројекат *Истраживање културе и историје Срба у Румунији*, чији је главни циљ описивање и истраживање српских говора у Румунији.

На крају, овај рад доноси поглед на одређене фонетске црте забележене у продукцији говорника из Свинице за које сматрамо да могу бити веома значајни и релевантни показатељи развоја ових говора, као и његовог места у светлу фонетике, дијалектологије, али и историје и развоја језика.

Литература

Petrovici, 1935: E. Petrovici, *Graiul carașovenilor. Studiu de dialectologie slavă meridională*, Imprimeria Națională, București.

Белић, 1908: А. Белић. О српским или хрватским дијалектима, *Глас СКА*, LXXVIII, стр. 60–164.

Белић, 1999: А. Белић. *Дијалекти источне и јужне Србије*. Изабрана дела Александра Белића, IX том, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Бошњаковић, 2009: Ж. Бошњаковић, Напомена о консонатском систему говора Батовца (код Пожаревца). у: *Годишњак за српски језик и књижевност, година XXII, број 29*. Ниш: 47–53.

Бугарски–Степанов, 2008: С. Бугарски, Љ. Степанов, *Историјски и културни споменици Срба у Румунском Банату*. Темишвар: Савез Срба у Румунији.

Драгин, 2019: Г. Драгин. Консонантски систем Дивича, Белобрешке и Старе Молдаве у Румунији. *Исходишта 5*, Темишвар / Ниш: 101–113.

- Живојиновић, 1907: Ј. Живојиновић. Крашовани (Карашани, Карашавци). Белешке, народни обичаји и примери језика, *ЛМС*, LXXXIII, том 242, фасц. II, стр. 42–67; том 243, фасц. III, стр. 52–79.
- Ивић, 1956: П. Ивић. Једна доскора напозната група наших говора: говори с незамењеним јатом. *Годишњак филозофског факултета I*. Нови Сад: 146–160.
- Ивић, 1995: П. Ивић. Однос између карашевског и свиничког говора. *Македонски јазик ([за] год. 1989–1990, XL–XLI)*. Скопје: стр. 201–2015.
- Ивић, 1957: П. Ивић, О говору Галипољских Срба. у: *Српски дијалектолошки зборник, XII*. Српска академија наука, Институт за српски језик. Београд: 1–520.
- Ивић, 1988: П. Ивић. *Преглед историје српског језика*. Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци – Нови Сад, стр. 344.
- Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1994: П. Ивић, Ж. Бошњаковић, Г. Драгин, Банатски говори шумадијско-војвођанског дијалекта (Прва књига: Увод и Фонетизам), *Српски дијалектолошки зборник XL*. Београд: 1–419.
- Јовић, 1968: Д. Јовић. Трстенички говор. *Српски дијалектолошки зборник XVII*. Београд: 1–234.
- Лончар Раичевић–Судимац, 2022: А. Лончар Раичевић, Н. Судимац. Степен проучености фонетских и прозодијских особина српских говора у Румунији. *Исходишта 8*, Темишвар: Савез Срба у Румунији – Центар за научна истраживања и културу у Румунији - Филозофски факултет Универзитета у Нишу, година 8, број 8, 97–111.
- Марковић, 2000: Ј. Марковић. Говор Заплања. *Српски дијалектолошки зборник XLVII*. Београд: 7–307.
- Милорадовић, 2007: С. Милорадовић. И ракију пијем сас медом. Дијалекатска скица Белобрешке (Румунија). у: *Проблеми словенске филологије XV*. *Timișoara*: 573–580.
- Радан, 1996: М. Н. Радан. О српским говорима у Румунији, са посебним освртом на карашевске говоре. *Савременик*, бр. 35–36–37, Београд, стр. 126–132.
- Радан, 2004: М. Радан. *У походе тајновитом Карашу*, Темишвар.
- Радан, 2011: М. Н. Радан. Фонологија и акценат карашевских говора. Главне особине. *Rsl, Serie nouă*, vol. XLVII, nr. 3, стр. 155–168.
- Радан, 2014: М. Н. Радан. О акценту најархаичнијих српских говора у румунском Банату (карашевски, свинички, банатско-црногорски), *IvoBA VIII, Реферати VIII међународног скупа о балтословенској акцентологији, Славистички зборник*, Нова серија, књига I, Нови Сад, 8–14.
- Радан, 2015: М. Н. Радан. *Фонетика и фонологија карашевских говора данас (прилог проучавању српских говора у Румунији)*. Нови Сад: Филозофски факултет, 5–431.
- Реметић, 1981: С. Реметић. О незамењеном јату и икавизмима у говорима северо-западне Србије, *СДЗБ*, XXVII, 1981, стр. 7-105.

- Реметић, 1990: С. Реметић. Фонетске карактеристике говора села Дражевца (крај Обреновца). *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, XXXIII. Нови Сад: 425–432.
- Реметић, 1985: С. Реметић. Говори централне Шумадије. *Српски дијалектолошки зборник XXXI*. Београд: 1–402.
- Реметић, 2018: С. Реметић. Српски дијалекатски комплекс у светлу миграционих струјања (лингвистички и социолингвистички аспект). *Српска славистика : колективна монографија*, стр. 327–344.
- Собољев, 1995. А. Собољев, О неким јужнословенским говорним оазама у источној Србији, западној Бугарској и Румунији (Вратарница, Ново Село, Свиница). *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику XXXVIII/2*, Нови Сад: 183–208.
- Степанов, 2006а: Љ. Степанов, *Поздрав из Дунавске клисуре*. Темишвар: Савез Срба у Румунији.
- Степанов, 2006б: Љ. Степанов. Статистички подаци о Србима у Румунији – Date statistice despre Sârbii din România — Statistical Data about the Serbs in Romania. *Темишварски зборник 4*. Нови Сад: 9–31.
- Судимац, 2020: Н. Судимац. Особине консонантског система српских говора у Румунији (Пољадија). *Исходишта 6*, Темишвар: Савез Срба у Румунији – Центар за научна истраживања и културу у Румунији – Филозофски факултет Универзитета у Нишу, година 6, број 6, 285–297.
- Судимац, 2023: Н. Судимац. Одлике консонантског система српских говора у Румунији (Свиница). *Philologia Mediana*, Vol 15, No, 15. Филозофски факултет у Нишу (у штампи).
- Томић, 1984: М. Томић, Говор Свиничана, у: *Српски дијалектолошки зборник XXX*. Београд: 7–265.
- Томић, 1987: М. Томић, Говор Радимаца, у: *Српски дијалектолошки зборник XXXIII*. Београд: 303–474.
- Трајковић, 2016: Т. Трајковић. Говор Прешева. *Српски дијалектолошки зборник*, LXIII, Институт за српски језик, САНУ, Београд, 277–578.

Nina Lj. Sudimac Jović

ABOUT SOME PHONETIC FEATURES OF SERBIAN SPEECH IN ROMANIA (SVINITA)

Summary

The paper presents some basic phonetic features of Serbian languages in Romania produced by speakers from Svinita: traits from the domain of vocalism (inventory and distribution), semi-vowel, syllabic l, final l, syllabic, vocal groups are reviewed,

as well as certain features from the domain of consonantism. On the basis of field research carried out in September 2022, as part of the project *Research on the Culture and History of the Serbs in Romania*, which takes place within the Center for Scientific Research and Culture of the Serbs in Romania, funded by the Union of Serbs in Romania, the collected material was analyzed and are described in the paper and supported by examples of the characteristic phonetic features of this speech, so that it could be seen in the wider context of other speeches in the territory of Romania and Serbia.

Keywords: phonetic features, Serbian, Svinita, Danube Gorge, Romania.